

UN INVENTARI INÈDIT DE BIBLIOGRAFIA MÈDICA EN CATALÀ (1920-1970)

PUJOL i ROS, Joan¹

SIERRA i VALENTÍ, Xavier²

 <https://orcid.org/0000-0002-6175-782X>

 <https://orcid.org/0000-0001-9080-0869>

1. Acadèmic corresponent de la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya. Gironella (Berguedà). joanpujolros@gmail.com

2. Acadèmic corresponent de la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya. Terrassa (Vallès Occidental). xsierrav@gmail.com

Rebut: 21 de setembre de 2021

Acceptat: 15 de gener de 2022

PARAULES CLAU:

- *Bibliografia mèdica*
- *Historiografia mèdica*
- *Fundació Uriach 1838*
- *Carme Mayol*
- *Josefina Piñol*

PALABRAS CLAVE:

- *Bibliografía médica*
- *Historiografía médica*
- *Fundación Uriach 1838*
- *Carme Mayol*
- *Josefina Piñol*

KEYWORDS:

- *Medical bibliography*
- *Medical historiography*
- *Uriach Foundation 1838*
- *Carme Mayol*
- *Josefina Piñol*

RESUM: Presentem un inventari inèdit de bibliografia mèdica en català elaborat per les bibliotecàries de la Fundació Uriach 1838 cap a la dècada dels anys setanta del segle passat que és el testimoni de la pervivència del català com a llengua de comunicació científica en un període de 50 anys del s. xx. Gran part d'aquesta etapa va ser una època fosca i difícil, en la que escriure en català estava proscriu o mal considerat.

UN INVENTARIO INÉDITO DE BIBLIOGRAFÍA MÉDICA EN CATALÁN (1920-1970). RESUMEN:

Presentamos un inventario inédito de bibliografía médica en catalán elaborado por las bibliotecarias de la Fundación Uriach 1838 hacia la década de los años setenta del siglo pasado que es el testimonio de la supervivencia del catalán como lengua de comunicación científica en un periodo de 50 años del s. xx. Gran parte de esta etapa fue una época oscura i difícil, en la que escribir en catalán estaba proscriu o mal considerado.

AN UNPUBLISHED INVENTORY OF MEDICAL BIBLIOGRAPHY IN CATALAN (1920-1970). ABSTRACT:

We present an unpublished inventory of medical bibliography in Catalan prepared by the librarians of the Uriach Foundation 1838 around the seventies of the last century. It constitutes the testimony of the survival of Catalan as a language of scientific communication in a period of 50 years of the 20th century. Much of this period was a dark and difficult time, when writing in Catalan was outlawed or ill-considered.

CITACIÓ DE L'ARTICLE: PUJOL i ROS, Joan; SIERRA i VALENTÍ, Xavier. "Un inventari inèdit de bibliografia mèdica en català (1920-1970)". A: *Gimbernat* [Barcelona], 2022; 77: 195-210. <https://doi.org/10.1344/gimbernat2022.77.9>

Aquest document està subjecte a una llicència Creative Commons

© Joan Pujol i Ros; Xavier Sierra i Valentí, 2022

DOI:10.1344/gimbernat2022.77.9

INTRODUCCIÓ

La premsa mèdica ha estat tradicionalment el sector més fecund de la premsa especialitzada. Aquest fet queda reflectit tant pel nombre de títols com per la gran quantitat de publicacions periòdiques d'aparició diària (fins a una dotzena de publicacions al segle XIX). En la historiografia actual, la premsa és sens dubte, un dels baròmetres més importants. Malgrat tot, a la pràctica es demostra que la utilització dels fons de les hemeroteques per part dels historiadors acaba cenyint-se només a grans diaris o bé a certes revistes rellevants i de llarga trajectòria.¹ Pel que fa a casa nostra, els centres més rics en revistes mèdiques són l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (Casa de l'Ardiaca), la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya, el Col·legi de Farmacèutics, la Biblioteca de Catalunya, el Col·legi de Metges de Barcelona, l'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i de Balears, la Biblioteca Històrica de la Fundació Uriach i també la Reial Acadèmia de Ciències i Arts. Finalment, pel que és referent a aquest tema, cal mencionar també el *Catàleg Col·lectiu de Publicacions Periòdiques (CDB'90)* realitzat per a tota Catalunya per la Coordinadora de Documentació Biomèdica de la Generalitat.

Tot i que abans de la Facultat de Medicina Reunida de 1843 existeix a casa nostra una producció mèdica molt variada i de procedència diversa, hem de situar els inicis de la bibliografia mèdica en català a la darrerïa del segle XIX, en el Congrés de Ciències Mèdiques de 1888 celebrat a Barcelona, en el qual una de les seves sessions es dedicà a la història de la medicina. En aquesta sessió, Lluís Comenge va presentar un atlas geogràfic i històric de la medicina a Catalunya, que cal considerar com un dels primers treballs en aquest camp. Vint anys més tard, el 1908, va publicar *La Medicina en Cataluña (Bosquejo histórico)*, que es convertiria en la primera obra sistemàtica dedicada a aquest tema i basada en el seu discurs d'ingrés a la Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona, llegit el desembre de 1893 i titulat "*Estudio sobre la influencia de los catalanes en la evolución y progreso de la Medicina española*".² En el proemi d'aquesta obra, Comenge constata que "*no corren buenos tiempos para la Historia de Medicina cuyo estudio adolece de largo, intenso y lamentable desmayo*".

Uns anys més tard, concretament el 1913, es va celebrar el Primer Congrés de Metges de Llengua Catalana i un dels primers acords fou el de reunir els treballs que s'havien publicat fins aleshores per metges catalans, una tasca difícil per la dispersió del material. Tot i així, es va aconseguir gràcies a la feina i esforç d'Eudald Canivell, responsable de la Biblioteca Arús. Tot aquest material es va exposar en el nou edifici

de la Facultat de Medicina de Barcelona, al carrer Casanova. En el següent congrés, l'any 1917, es va poder oferir en el mateix edifici la "*Primera Exposició Bibliogràfica Medical de Catalunya*". Com a fruit d'aquesta exposició, ara fa més de cent anys, es va elaborar un catàleg, que s'edità posteriorment.³

La publicació de la *Bibliografia Medical de Catalunya*, l'any 1917, després de la celebració del Segon Congrés de Metges de Llengua Catalana, es presentava com a "*Inventari primer*", dins d'un projecte molt més ambiciós que era el de l' "*Índex Bibliogràfic Medical de Catalunya*".⁴

Uns anys més tard, la revista *Annals de Medicina*, aprofitant el seu vigèsim aniversari, va publicar una *Bibliografia Mèdica Catalana (1907-1931)*, recollida pel seu secretari de redacció, Alfons Trias i Maxencs (1896-1977), amb la producció de les revistes mèdiques de Barcelona, i on s'anunciava l'edició per part de l'Associació de Metges de Llengua Catalana d'un segon volum de la *Bibliografia Medical*. Aquesta tasca va tenir una certa continuïtat amb un recull de fitxes bibliogràfiques que el mateix Trias i Maxencs va aportar al Primer Congrés d'Història de la Medicina Catalana celebrat a Barcelona l'any 1970.⁵

També la col·lecció de *Monografies Mèdiques*, que en iniciar-se la Guerra Civil ja havia traspassat el centenar d'exemplars, és inseparable dels avenços experimentats en el procés de normalització lingüística del català. La dècada dels anys vint del segle passat fou especialment important pel llenguatge científic i mèdic, entre altres raons perquè es va adoptar de forma generalitzada la normativa fabriana, fet que va suposar el pas d'un llenguatge arcaic a un de modern, caracteritzat per un vocabulari universal, precís i concís, perfectament adaptat a la ciència mèdica de l'època.⁶

L'any 1933 es publica *La Medicina Catalana. Portanveu de l'Occitània Mèdica*, dirigida per Leandre Cervera, on al primer número hi trobem un article titulat "*Que opineu del català, llengua científica?*", en el qual algunes de les personalitats més destacades del camp de la medicina exposen la seva opinió sobre aquest tema. Entre aquests, cal destacar a Leandre Cervera, Jesús M. Bellido, Agustí Pi i Sunyer, Jaume Peyrí, Josep Roig i Raventós o Pere Gabarró i García.⁷

Pel que fa a l'ús de llengua en el camp de la ciència, August Pi i Sunyer manifestava que "El català serà una llengua científica quan hagi d'expressar un contingut important, perquè una llengua resulta d'unes necessitats vitals. Així, si Catalunya produeix ciència pròpia, el català naturalment esdevindrà una llengua científica".⁸

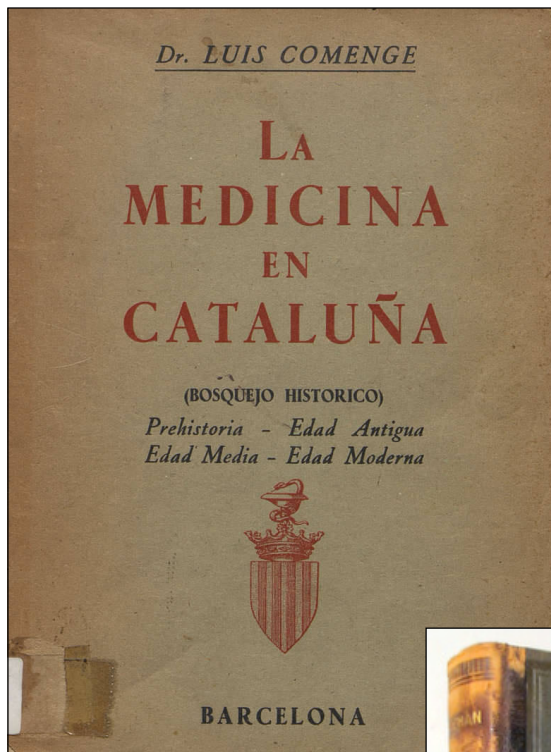

Figura 1. Portada de l'obra de Luis Comenge "La medicina en Cataluña (Bosquejo histórico)", publicada a Barcelona l'any 1908.

Figura 2. Portada del Diccionari de Medicina, publicat per l'Acadèmia de Ciències Mèdiques l'any 1936.

L'any 1930 l'Associació de Metges de Llengua Catalana va encarregar al Dr. Manuel Corachan la coordinació d'un *Diccionari de Medicina*, amb la col·laboració d'un ampli equip d'experts en els diferents àmbits de la medicina i de les lletres. Fou presentat el mes de juliol de 1936, pocs dies abans de l'esclat de la Guerra Civil, i durant el franquisme va formar part de les publicacions prohibides pel règim. Malgrat tot, alguns exemplars foren amagats al soterrani del Casal del Metge i al Col·legi de Metges de Barcelona i se'n va fer una distribució discreta i selectiva a persones que mantindrien en secret aquesta distribució. Aquest fet va contribuir a la seva conservació i posterior recuperació a la dècada dels anys 80 i 90 com a fonament lexicogràfic del *Diccionari Enciclopèdic de Medicina*. El *Diccionari* és considerat l'obra que va fonamentar les bases del modern llenguatge mèdic en català del segle XX. L'obra està prologada per August Pi i Sunyer, aleshores president de la Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona i per Pompeu Fabra, membre de l'Institut d'Estudis Catalans.⁹

L'any 1971, la "Joventut Mèdica", branca estudiantil de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques, presidida llavors per Josep Laporte, va organitzar una taula rodona sobre l'ús del català en les publicacions mèdiques. Durant el debat, s'exposà la necessitat de tenir una eina com un diccionari i es proposà reeditar el Corachan. L'Acadèmia no podia fer front a l'edició actualitzada del *Diccionari* per manca de finançament i es va optar per fer un *Vocabulari Mèdic* amb unes 5.000 paraules d'ús freqüent (1974). El *Vocabulari* va ser redactat per Josep Alsina i Bofill, Oriol Casassas, Josep Laporte i Joaquim Ramis, amb la col·laboració de Joan Colomines i Lluís Daufí, i aplegà també un grup de metges i estudiants que participaren en aquella obra que, tot i que senzilla, va resultar una útil eina per satisfer la demanda d'aquell moment.¹⁰

Tot i així, malgrat l'aparició del *Vocabulari*, l'Acadèmia mantenia la voluntat d'actualitzar el vell Corachan. Després de converses i reunions, el desembre de 1981 se signà un conveni entre Enciclopèdia Catalana i l'Acadèmia de Ciències Mèdiques que culminà amb la publicació el 8 de novembre de 1990 de la primera edició del *Diccionari Enciclopèdic de Medicina*. Havien transcorregut nou anys des de l'inici oficial dels treballs. L'any 2000 s'edità la segona edició.¹¹

Fruit dels Congressos d'Història de la Medicina Catalana, apareix l'obra *Diccionari Biogràfic de Metges Catalans*, publicat entre els anys 1981 i 1983, amb una aportació de 8.500 biografies mèdiques, obra que en la segona edició superarà les 35.000 biografies.¹²

Figura 3. Carme Mayol a la biblioteca de la Fundació Uriach, l'any 1963.
(Font: Fundació Uriach 1838).

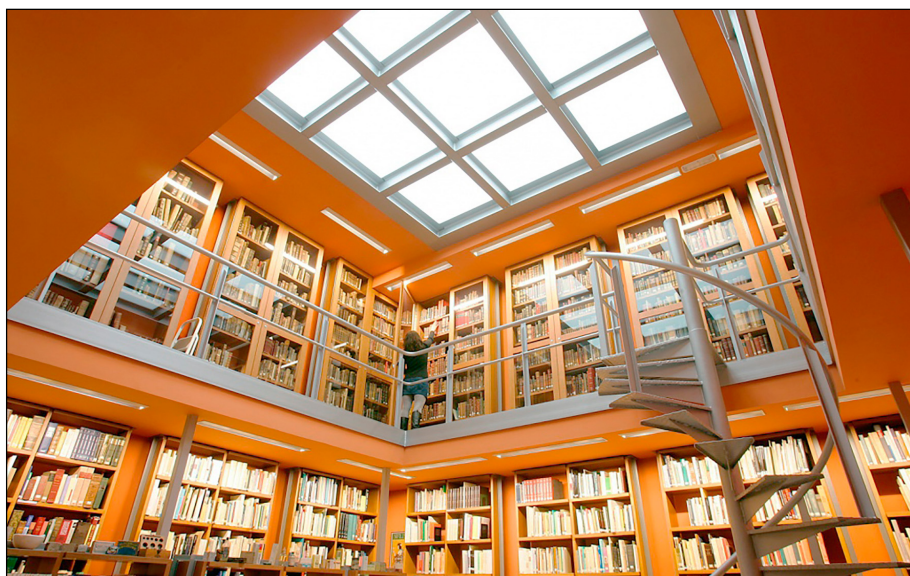

Figura 4. Imatge actual de la biblioteca. (Font: Fundació Uriach 1838).

Finalment, cal assenyalar l'edició de la *Bibliografia Històrica de la Sanitat Catalana* en quatre volums, publicada entre l'any 1991 i el 2005 de la qual són autors Jacint Corbella i Josep M. Calbet; una aportació de prop de deu mil referències bibliogràfiques sobre treballs d'història de la medicina catalana.¹³

Com a colofó d'aquestes aportacions a la historiografia mèdica catalana, cal citar també l'obra de Josep M. Calbet dedicada a la Premsa Sanitària a Catalunya, publicada en dos volums entre els anys 2013 i 2016, i que ressenya més de 700 revistes mèdiques editades entre 1763 i 1975.¹⁴

LA BIBLIOTECA DE LA FUNDACIÓ URIACH

Els inicis de la Biblioteca d'Història de les Ciències de la Salut es remunten a l'any 1969, moment en que els Laboratoris Uriach, davant la inexistència de biblioteques especialitzades en història de la medicina van decidir crear un centre de documentació per satisfer les necessitats dels investigadors de l'incipient disciplina d'aquest camp de les ciències. La iniciativa del Dr. Josep Danón Bretos va se decisiva en la seva creació.

Carme Mayol, responsable aleshores de la biblioteca d'investigació dels Laboratoris Uriach, va iniciar el procés de creació del que pretenia ser un seminari i que finalment passà a nomenar-se *Centre de Documentació d'Història de la Medicina de J. Uriach & Cia*.¹⁵ Avui, cinquanta anys després, la Biblioteca de la Fundació Uriach 1838 disposa de més de 12.000 volums sobre farmàcia, medicina, botànica i veterinària, entre els quals destaca l' "*Articella*", una col·lecció de textos mèdics sorgits al segle XII que es va utilitzar a l'Edat Mitjana com a manual de referència i que recull els Aforismes d'Hipòcrates, la *Concòrdia* farmacèutica redactada pels apotecaris de Barcelona l'any 1511, la *Cirurgia* de Pere d'Argilata, un dels primers textos de cirurgia en català o els apunts del Dr. August Pi i Sunyer.¹⁶

Actualment és el centre privat d'accés públic especialitzat en història de les ciències de la salut més important de l'Estat espanyol.

El recull de bibliografia mèdica en català de Carme Mayol i Josefina Piñol és el testimoni de la pervivència del català com a llengua de comunicació científica en un període de 50 anys del s. XX. Gran part d'aquesta etapa va ser una època fosca i difícil, en la què escriure en català estava proscriu o mal considerat.¹⁷ Té doncs l'interés de recollir els escassos textos en català que es van escriure en períodes

Figura 5. Carme Mayol en una imatge recent.

Figura 6. Imposició de la Creu de Sant Jordi a Carme Mayol (2018).

com el franquisme o la dictadura de Primo de Rivera. És cert que també s'inclou l'època republicana, molt més fructífera i que destaca en contraposició a les èpoques dictatorials. En general aplega un conjunt de textos que podrien haver quedats relegats a l'oblit, a causa de la seva limitada difusió.

LES AUTORES

Carme Mayol i Fernàndez (Barcelona, 1937) obtingué el títol de l'Escola de Bibliotecàries el 1959, i el 1975 es llicencià en Llengua i Literatura Espanyoles per la UB. De 1960 a 1980 va treballar a temps parcial a la biblioteca de la Facultat de Filologia de la UB (Seminari de Germàniques). Durant 1963-1975 va compaginar la seva tasca amb la de bibliotecària a Laboratoris Uriach, assistint al mateix temps a nombrosos cursos i congressos a l'Estat espanyol i a l'estranger relacionats amb la gestió de biblioteques especialitzades.

Va ser directora de l'Escola Universitària Jordi Rubió i Balaguer de Biblioteconomia i Documentació (1985-1991). Va ser membre del primer període del Consell de Biblioteques de Catalunya (1988-1990) i presidí el Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya (1995-2000) on també formà part del segon període del Consell de Biblioteques de Catalunya, i creà la Comissió de Lectura Fàcil, que el 2003 esdevingué l'Associació Lectura Fàcil (1998). De 1995 a 1997 fou presidenta de la Federació Espanyola de Societats d'Arxivística, Biblioteconomia, Documentació i Museística (FESABID), entitat que la va premiar el 1998 amb el premi IWE-Asedie per la seva trajectòria professional.

És autora de diversos estudis i textos normatius sobre Biblioteconomia, destacant les *Normes per a biblioteques públiques a Catalunya*, amb la col·laboració de Josefina Ballester i Elisa Camps, publicades per l'Associació de Bibliotecaris de Catalunya.

El 2018 va rebre la Creu de Sant Jordi, "pel conjunt de la seva aportació a la biblioteconomia, com a autora de diversos estudis i textos normatius en aquest àmbit".¹⁸

Josefina Piñol va ser bibliotecària de la Fundació Uriach (1970-1974) i posteriorment va passar a ocupar el càrrec de documentalista al Col·legi d'Enginyers (1974-1980). En crear-se TV3 va dirigir el Departament de Documentació de la nova cadena televisiva, passant després a càrrecs de gerència a la mateixa TV3. Al final de la seva vida professional va ser gerent del Teatre Nacional de Catalunya (TNC).

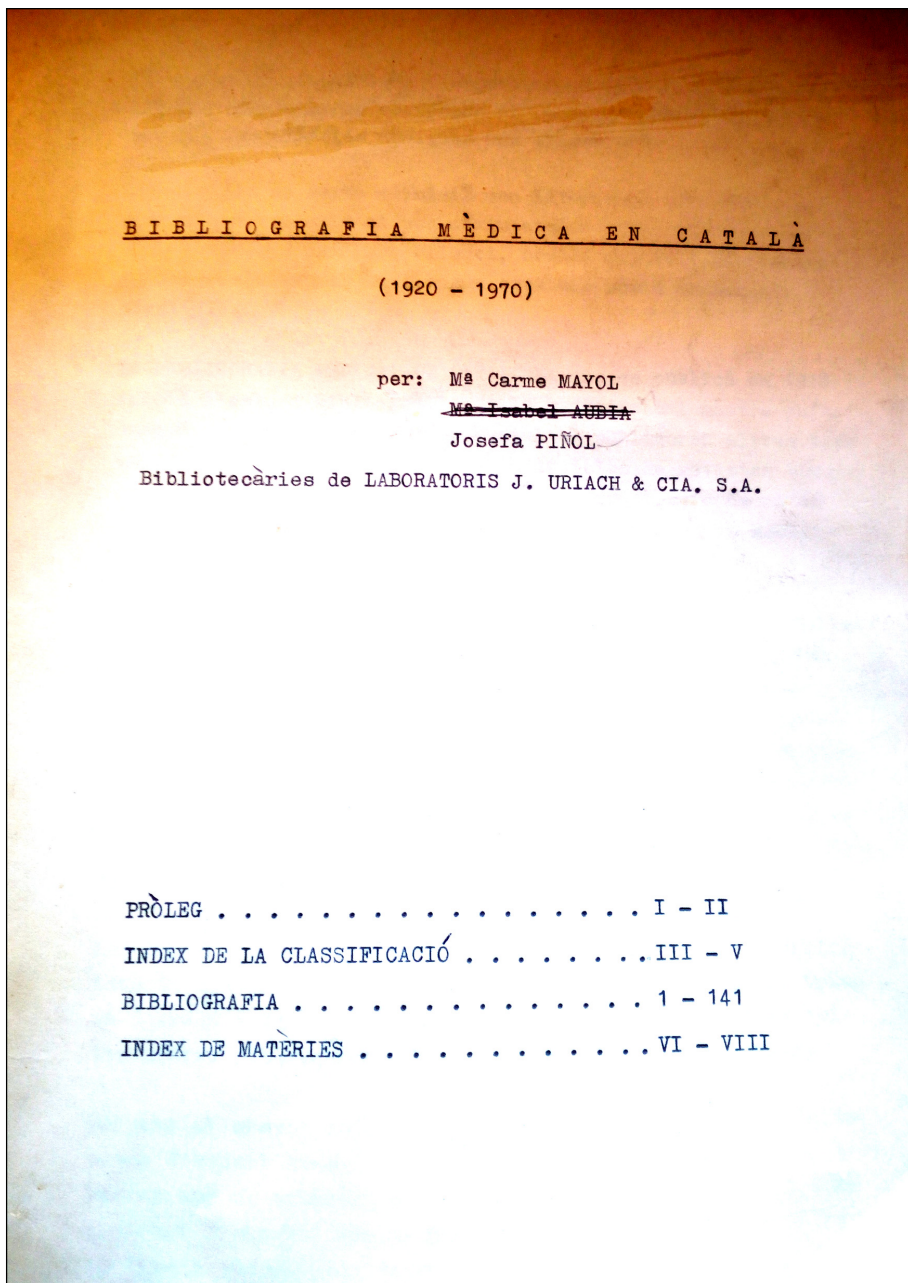

Figura 7. Portada de la *Bibliografia Mèdica en Català*, elaborada per Carme Mayol i Josefina Piñol.

DESCRIPCIÓ I CONTINGUT DE L'INVENTARI

Descripció

El manuscrit original, mecanografiat, és un volum de 31,5 x 21,5 cm (fol) que conté 141 pàgines numerades amb xifres aràbigues i 8 amb xifres romanes. Està mecanografiat per una sola cara i amb enquadernació a l'americana sense cobertes. El seu estat de conservació és bo i la qualitat d'impresió també.

A la portada hi consta el títol *BIBLIOGRAFIA MÈDICA EN CATALÀ (1920-1970)* per: *Mª Carme MAYOL i Josefina PIÑOL. Bibliotecàries de LABORATORIS URIACH & CIA. S.A. a més a més d'un índex abreujat.*

Tal com escriuen les autores en la presentació de l'obra, "la producció científica, i concretament mèdica publicada en llengua catalana, no correspon al desenvolupament i intensitat que les ciències mèdiques han tingut entre nosaltres".

També constaten la dispersió o pèrdua de part de les publicacions d'abans de la Guerra Civil, la feblesa del material, la falta de continuïtat i els freqüents canvis de llengua i de nom d'algunes de les publicacions, fet que ha dificultat la seva elaboració. Un recull que pretén reflectir el desenvolupament de la literatura mèdica catalana entre 1920 i 1970.

El volum es clou amb un índex de matèries ordenat alfabeticament.

Contingut

La informació recollida en aquest inventari s'ha nodrit sobretot de la biblioteca de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques, l'Arxiu de la Corona d'Aragó i la Biblioteca de Catalunya, tot i que també s'han revisat altres biblioteques, fins i tot alguna de particular, aportant un total de 1.626 referències bibliogràfiques.

El material està ordenat seguint la classificació decimal tot i que adaptat d'alguna forma a les necessitats del treball. L'interior conté nombroses correccions i adicions manuscrites posteriors. Les fonts utilitzades per a la seva elaboració han estat, bàsicament, els fitxers bibliogràfics de les institucions consultades i algunes obres de referència sobre bibliografia general, fet que comporta que el

treball no sigui tant complet com desitjarien les autores, ja que no van poder treballar consultant directament el material.

Pel que fa a la temàtica de l'inventari, tal com s'indica a la presentació, intenta recollir llibres, revistes i fullets mèdics escrits en català entre 1920 i 1970. De fet, com ja hem comentat, a principis de segle s'inicia una literatura mèdica en català que va trobar el seu màxim esplendor cap a la dècada dels anys trenta. Es per això que les dates que comprèn aquest inventari siguin posteriors a la publicació de la *Bibliografia Medical de Catalunya*, de 1918, que inicià l'estudi bibliogràfic de la medicina a casa nostra i que ja recollia gairebé tot el material anterior a aquest període.

Cal resaltar entre les ressenyes bibliogràfiques, la col·lecció completa de les més de cent monografies mèdiques editades per Jaume Aiguader entre 1926 i 1937, així com els primers volums de la segona època publicats per Edicions 62 a partir de 1969.

També cal anotar que l'inventari recull totes les ponències i comunicacions presentades entre el quart i el novè Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana, ambdós inclosos.

Respecte a l'any de publicació de les obres ressenyades, un 33,39% corresponen al període comprès entre 1920 i 1930, un 46,37% a l'època republicana i la resta, un 12,97%, al llarg període de la dictadura franquista. Hi ha 118 obres en les quals no hi consta la data de publicació (7,25%).

Per temes, cal destacar les 551 ressenyes que fan referència a treballs publicats en actes de congressos mèdics i que representen un 33,88% del total de les ressenyes de l'inventari. Segueixen les publicacions de diverses entitats amb 493 ressenyes (30,31%) i les que fan referència a temes biològics amb 153 (9,40%).

En conclusió, un treball exhaustiu i important per l'època en què va estar elaborat; un període fosc de la nostra història amb les dificultats afegides que comportava publicar en català. Amb aquesta obra, les autores van deixar constància de les publicacions escrites en català durant un llarg període, sense saber quin era el futur de la nostra llengua en l'àmbit de la ciència ni com evolucionarien les publicacions mèdiques en català després de la dictadura.

TAULA 1. ÍNDEX DE MATÈRIES

MATÈRIES	CLASSIFICACIÓ DECIMAL	NOMBRE DE PUBLICACIONS	% TOTAL
Anuaris mèdics i revistes	05:61	42	2,58%
Arquitectura	61 (04)	2	0,12%
Bibliografia	016	5	0,30%
Biblioteconomia	02	3	0,18%
Biografies mèdiques	92:61	33	2,02%
Biologia	57	153 ²⁰	9,40%
Biopatologies	9:61	1	0,06%
Botànica	58	1	0,06%
Congressos mèdics	61:061.3	551	33,88%
Demografia i estadística	31...32	3	0,18%
Diccionaris mèdics	61:061.3	2	0,12%
Dret (laboral i civil)	33...34	3	0,18%
Ensenyança mèdica	37:61	6	0,36%
Estudis clínics	616-0	35	2,15%
Farmacologia i terapèutica	615	5	0,30%
Fisiologia	612	9	0,55%
Folklore	398	2	0,12%
Guies mèdiques	61(026)	4	0,24%
Higiene i sanitat	613:614	33	2,02%
Història ensenyança mèdica	9:61	4	0,24%
Història medicina catalana	9:61	7	0,43%
Història especialitats mèdiques	9:61	8	0,49%
Història hospitals	9:61	6	0,36%
Història local	9:61	6	0,36%
Histories mèdiques varies	90:61	5	0,30%
Institucions sanitàries	362	14	0,86%
Medicina i assaig	61 (04)	13	0,79%
Monografies mèdiques	61(082)	108	6,64%
Ortopèdia, cirurgia i oftalmologia	617	11 ²¹	0,67%

Psicologia i moral	1	11	0,67%
Publicacions d'entitats	06	493	30,31%
Publicacions d'entitats mèdiques	06:61	11	0,67%
Publicacions d'entitats veterinàries	06:619	2	0,12
Puericultura	649	7	0,43%
Receptaris	9:61	3	0,18%
Sanitat militar	355	3	0,18%
Varis (adicions sense classificar)	—	23	1,41%
TOTAL		1.626	99,70%

TAULA 2. NOMBRE DE PUBLICACIONS PER PERÍODES (1920-1970)²²

	Nombre de publicacions	%
1920-1930	543	33,39%
1931-1939	754	46,37%
1940-1970	211	12,97%
No consta	118	7,25%
TOTAL	1.626	99,94%

NOTES

1. FERNÁNDEZ SANS, Juan José. "Metodología, archivos y fuentes bibliográficas para el estudio de la prensa médica". A: *Documentación de las Ciencias de la Información* [Madrid], 1995; 18: 115-142; CALBET i CAMARASA, Josep M. "Historiografía Médica Catalana". A: *Gimbernat* [Barcelona], 1987; 7: 11-28; PUJOL i ROS, Joan. "Les marques d'impressor en la bibliografia mèdica editada als països catalans als segles XV, XVI i XVII". A: *Gimbernat* [Barcelona], 2004; 42: 193-205.
2. COMENGE, Luis. *La medicina en Catalunya (Bosquejo histórico)*. Barcelona: Heinrich y Cía, 1908; COMENGE, Luis; RIERA, Juan. "Historiografía médica catalana: Luis Comenge y Ferrer (nota previa)". A: *Quadernos de Historia de la Medicina Española* [Salamanca], 1971; 10: 87-108.

3. CORBELLÀ i CORBELLÀ, Jacint. "Centenari de la Bibliografia Medical de Catalunya. 1917". A: *Gimbernat* [Barcelona], 2017; 67: 9-16.
4. ASSOCIACIÓ GENERAL DE METGES DE LLENGUA CATALANA. *Bibliografia Medical de Catalunya. Inventari primer prés dels llibres antics i moderns presentats en l'Exposició bibliogràfica anexa al Segon Congrés de Metges de Llengua Catalana celebrat a Barcelona del 24 aol 28 de juny de 1917*. Barcelona: Impremta Elzeviriana, 1918. 477 p.
5. TRIAS i MAXENCs, Alfons: "Bibliografia mèdica catalana, 1907-1931". A: *Annals de Medicina*, 1932; 26(1): 9-112; TRIAS i MAXENCs, Alfons. "Bibliografia Mèdica Catalana. II sèrie". A: *Primer Congrés Internacional d'Història de la Medicina Catalana*. Llibre d'actes. 4 vol. Barcelona: Editorial Scientia, 1971; v. 4, p. 377-379.
6. SANS i SABRAFEN, Jordi. *L'evolució de l'ús del català en medicina a Catalunya durant el segle XX*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2002, p. 55-62; SANS i SABRAFEN, Jordi. "Més sobre llengua, cultura i medicina". A: *Quaderns de l'Arxiu Històric de les Ciències de la Salut*, 2005; 6: 5-26.
7. AA.VV. "Què opineu del català, llengua científica?". A: *La Medicina Catalana. Portanveu de l'Occitània Mèdica* [Barcelona], 1933; 1: 3-8.
8. AA. VV. "Què opineu del català, llengua científica?"... *op. cit.*, p. 6-7.
9. CORACHAN, Manuel. *Diccionari de Medicina*. Barcelona: Salvat Editores, 1936. [En línia]. Consultable a: <http://dipdig.cultura.gencat.cat/anc/ancaula/ANC2-38-T-1_Diccionari_Medicina.pdf> [Consulta: 12 desembre 2021].
10. SIERRA VALENTÍ, Xavier. "El Comité de Català de la Facultat de Medicina i el *Vocabulari Mèdic* de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques". A: *Annals de Medicina*, 1974; 101: 91-93; CASASSAS, Oriol. *Vocabulari Mèdic*. 2a. ed. Barcelona: Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i de Balears, 1979.
11. RAMIS, Joaquim; FOZ, Màrius; JULIÀ, M. Antonia. "La història del *Diccionari Enciclopèdic de Medicina*". A: *Annals de Medicina*, 2012; 2-95: 138-144; *Diccionari enciclopèdic de medicina*. [En línia]. Consultable a: <<http://www.medic.cat/>> [Consulta: 13 de desembre 2021].
12. CALBET i CAMARASA, Josep M.; CORBELLÀ i CORBELLÀ, Jacint. *Diccionari Biogràfic de Metges Catalans*. 1a ed. 3 vol. Barcelona: Fundació Salvador Vives Casajoana - Seminari Pere Mata de la Universitat de Barcelona, 1981-1983. 772 p.
13. CORBELLÀ i CORBELLÀ, Jacint; CALBET i CAMARASA, Josep M. *Bibliografia Històrica de la Sanitat Catalana*. [En línia]. Consultable a: <<http://ramc.cat/biblioteca/bibliografia-historica-de-la-sanitat-catalana/>> [Consulta: 13 desembre 2021].
14. CALBET i CAMARASA, Josep M. *Prensa sanitària a Catalunya (1763-1939)*. Manresa: Publicacions de l'Arxiu Històric de les Ciències de la Salut (Sèrie PAHCS; 18), 2013. 293 p.; CALBET i CAMARASA, Josep M. *Revistes Sanitàries de Catalunya (1939-1975)*. Barcelona: Kit-book, 2016. 144 p.

15. *Carme Mayol, entre la professió i la docència*. Barcelona: Publicacions de la Universitat de Barcelona - Facultat de Biblioteconomia i Documentació, 2002. 93 p.
16. DANON, Josep. *Càtalog de la Biblioteca Histórica de la Fundación Uriach*. Barcelona: Fundación Uriach 1838, 1996. 369 p.
17. SIERRA VALENTÍ, Xavier. "El català vehicle d'informació científica". A: *Revista del Centre de Lectura*[Reus], 1975; 1692-1693.
18. El Govern distingeix amb la Creu de Sant Jordi 30 personalitats i 24 entitats. <https://web.archive.org/web/20180718144508/http://premsa.gencat.cat/pres_fsvp/AppJava/notapremsaww/307212/ca/govern-distingeix-creu-sant-jordi-30-persones-24-entitats.do> [Consulta: 13 desembre 2021].
19. ENTRENA ARIZA, Judit. "Biblioteca Fundación Uriach". A: *Medicina e Historia*, 2013 (Quinta época); 4: 31-33.
20. Bona part de les fitxes bibliogràfiques que fan referència a la biologia estan incloses en les publicacions d'entitats, com per exemple els Treballs de la Societat de Biologia (TSB) o bé algunes de les publicacions de l'Institut d'Estudis Catalans.
21. Tot i que a l'índex del volum aquestes matèries consten com a entrades per separat, en la descripció de l'inventari estan agrupades en una de sola.
22. Pel que fa a les publicacions periòdiques, prenem com l'any de publicació el que consta en el primer número editat.